

Så förstör du snabbast dina orkidéer.

Översättning från Die Orchidee 71(6), 2020. Dr. Andreas Werner

Dokumentet diskuterar humoristiskt olika metoder för att döda orkidéer och lyfter fram deras motståndskraft och utmaningarna med att bli av med dem. Det ger tolv metoder:

1. **Drunkning:** Övervattning, särskilt under vintern, leder till rotröta.
2. **Uttorkning:** Försummar att vattna dem under längre perioder.
3. **Montering:** Binder orkidéer till grenar, vilket kan leda till uttorkning om de inte vattnas ofta.
4. **Frysning:** Utsätter dem för frost, särskilt under tidig höst.
5. **Svält:** Tillför inte tillräckligt med näringsämnen, vilket leder till gradvis nedgång.
6. **Sprängning:** Övervattning under deras vilande period, vilket gör att bulber spricker.
7. **Bränning:** Att utsätta dem för mycket solljus eller artificiellt ljus, vilket orsakar bladbrännskador.
8. **Surt vatten:** Använder regnvatten med lågt pH, vilket skadar rotspetsarna.
9. **Felaktig omplantering:** Omplantering vid fel tidpunkt, skadar nya rötter.
10. **Skadedjur:** Tillåter angrepp av skadedjur som sköldlöss och ullöss.
11. **Brist på vila:** Ger inte en nödvändig viloperiod, påverkar tillväxt och blomning.
12. **Överbefolkning:** Skaffar för många orkidéer, vilket leder till försummelse av många plantor.

Orkidéer är mycket krävande växter. De har lärt sig att hantera extremer, från torrperioder i flera månader till att utstå skyfall av tropiskt regn, temperaturskillnader som sträcker sig från 40°C på dagen till nästan minusgrader på natten och slutligen till ljusintensitet som vi i Europa bara kan drömma om. Så orkidéer är inte så lätta att ha att göra med. Att bli av med dessa växter innan de tar över hela huset kan följande råd från en orkidé-seriemördare skydda en nybörjare från förhastade handlingar.

1. Den vanligaste metoden: Genom att dränka dem

Detta är den enklaste metoden som alla nybörjare kan bemästra. Den nyinköpta plantan, vanligtvis en *Phalaenopsis*, placeras vid fönstret i vardagsrummet. Eftersom ytan på planteringsmaterialet alltid ser ut som om den är kruttor, vattnas växten nästan dagligen. Vanligtvis köpt tidigt på våren, när vi verkligen är sugna på färg, är det inga problem med det i början. Växten blommar i månader, men dör sedan ofta runt omkring julen är trög och löven hänger. Orsaken är de låga nattemperaturerna som gjorde att rötterna i det blöta plantmaterialet blev "kalla". Nu dyker två karaktärer av älskare upp. Typ 1 öppnar papperskorgen och får den fula plantan att försvinna. Med rätta! Typ 2 kan helt enkelt inte skiljas från plantan, springer till blomsteraffären för att köpa nytt plantmaterial och kommer hem med en andra planta tillsammans med en påse planteringsmaterial.

Vid omplantering upptäcks att rötterna i det gamla plantmaterialet redan är helt ruttna. Så efter omplantering trycks en blompinne ned det nya plantmaterialet för att fästa plantan på den, eftersom plantan inte längre kan hålla sig fast med sina rotrester. Sedan börjar växtens långa smärta, som kämpar för överlevnad i den torra värmande luften. Men nu är det redan två och när den tredje plantan följer på våren blir det tätt i fönsterbrädan. Den fula skjuts in i hörnet, där den antingen mirakulöst återhämtat sig eftersom det vattnas inte längre, eller helt ger upp livsgnistan.

2. Genom att låta dem dö av törst

Denna metod är lite mer tidskrävande än den första. Orkidéer överlever som sagt ibland i många månader utan regn. Detta beror på att orkidéer från Sydostasien i områden med monsunregn eller från Centralamerika i områden längs Stillahavskusten endast blir säsongsförsörjda med regn. Denna metod gäller därför också mer avancerade odlare med en samling av enkla orkidéhybrider som nu letar efter med arter från de tropiska molnskogarna. Kunde du tidigare åka på semester i två veckor och lämna dina plantor ensamma, kommer dessa molnskogsarter redan efter två dagar utan vatten i allvarlig nöd.

3. Montering, föredragen av den välinformerade odlaren.

Detta är en tidskrävande men säker avlivningsmetod vid inomhusodling. Orkidéer är epifyter, det lär man sig snabbt. Det ser också bra ut när plantan är monterad på en fin gren som i naturen, vilket ger den tropiska känslan direkt in i vårt rum. Dessutom kan du enkelt förmedla din kunskap om att orkidéer är epifyter i sin miljö och inte parasiter.

Att binda upp orkidéer i inomhusodling har dock sina fallgropar. Epifyta orkidéer finns vanligtvis på grenarna i träd. Vi vet hur de kom dit: de fina fröna bars av vinden. Där utsätts de för extrem UV-strålning och för torrhet i flera timmar under dagen. Alla som någonsin har upplevt ett tropiskt regn kan förstå varför växterna stannar på träden. Så fort de första regndropparna faller bör du försöka nå en torr plats. Då forsar vattenmassor fram ur molnen och sköljer bort allt som inte kan hålla fast i marken. Och om du blir blöt kan du helt enkelt torka dina genomdränkta kläder genom att hänga dem i närmaste träd i vinden. Men om du försöker imitera detta tropiska regn i ditt hus, vilket är relativt enkelt - håll den monterade plantan under den rinnande kranen tre gånger om dagen - kommer dina rumskamrater snart att göra det klart för dig att möjligen tapeter inte har någon plats i huset. Men om du vattnar växten mindre än en gång om dagen (kom ihåg när du var på semester) och inte har möjlighet att placera den i trädgården eller i den närliggande skogen, kommer den att bli lite mindre för varje år och slutligen försvinna efter några år.

4. Genom att låta dem frysa ihjäl.

Detta är visserligen den snabbaste metoden. Oftast beror det på slarv, så du kan bara dömas för dråp. Vissa växter blommar först när de utsätts för kraftiga temperaturfall nattetid på hösten. Min *Dendrobium kingianum* hade vägrat att blomma under flera år, även om den hade vuxit utmärkt i storlek. Nu var tiden mogen för en seriös diskussion och tuff terapi. Plantan stod kvar i trädgården en tid efter att jag hade tagit med de andra orkidéerna tillbaka inomhus. Tyvärr kom nattfrosten särskilt tidigt detta år...

5. Genom att låta dem svälta.

Detta är en metod som kännetecknar den erfarne odlaren. Alla läroböcker säger: Orkidéer är småätare. Som sagt: småätare, men inte hungerartister. Regelbunden vattning med regnvatten och odling med hög luftfuktighet gör att växterna kan frodas och under många år kommer du inte att märka att de blir mindre eller lider av spårämnesbrist. Blommorna är inte längre lika stora och många som de var efter köpet, men plantan mår fortfarande bra. Så fort ett odlingsfel inträffar planteras plantan om eller delas vid fel tidpunkt, fragmenten av den en gång så magnifika plantan bildar bara små nya skott och går snart förlorade.

6. Genom att låta dem brista.

Och du kan ta det bokstavligen. Växter av släktet *Lycaste* och *Anguloa* behöver gödslas ordentligt och hållas väl fuktiga på sommaren. Detta är det enda sättet de inte kommer att svälta (se Metod 5) och bilda vackra, stora, fylliga bulber. Men på hösten tar växten en viloperiod, t.ex. faller de centralamerikanska arterna av släktet *Lycaste* sina blad och förbereder sig för den årliga torrperioden. Den ivriga orkidéodlaren tycker synd om plantan och eftersom hen redan vattnar de andra plantorna, får också denna planta en rejäl genomvattning. En kort tid senare får hen en otäck överraskning. Bulberna har spruckit på längden eller, ännu värre, de blir svarta och ruttnar inom en vecka. Bulbernas yttre hud har stelnat på hösten och kan inte längre anpassa sig. Tillsatsen av vatten eller gödsel gör att cellerna inuti bulben absorberar vatten och expanderar. Eftersom de inte längre har plats för dem förstör de granncellerna eller får bulberna att spricka. Även stora växter kan kasseras mycket snabbt och ge plats åt nya orkidéer.

7. Genom att grilla dem.

Efter den mörka vinterperioden bör orkidéerna vänjas vid mer ljus på våren. Från mars och framåt hjälper skuggning till att skydda bladen och hålla temperaturen i växthuset inom gränserna. Den regniga sommaren 2016 tog jag bort skuggan i slutet av augusti och upplevde prompt en solig

september med dagar som midsommar och en gyllene oktober. Där solens strålar kunde lysa igenom under ventilationsklaffarna brände de in ovala fläckar i de nya bladen. Om växterna hänger för nära artificiellt ljus (HQI eller LED) på vintern kan uppvärmningen också orsaka brännmärken.

8. Genom att ge dem sura saker.

Uppsamlat regnvatten har ofta ett pH-värde under 5. Om detta inte är balanserat och växterna vattnas med det sura vattnet kan rotspetsarna med sina gröna tillväxtceller bli bruna och torra. Ruttnande växtmaterial blir också surt på grund av nedbrytning av organiskt material och rötterna blir bruna i spetsarna och slutar växa.

9. Genom att beröva dem deras boning.

Orkidéer visar sin vilja att byta bostad genom att bilda nya rötter och bör helst planteras om under denna tid. För bladfällande orkidéer från Central- och Sydamerika (*Lycaste* och **Angluoa**) är en bra tidpunkt att omplantering i slutet av viloperioden. För släktet *Cattleya* kan rätt tidpunkt för omplantering vara under olika årstider, beroende på torr- och växtsäsongen i de inhemska områdena. Om rätt tidpunkt missas kan de nybildade rötterna gå sönder eller, om de planteras för tidigt, kommer orkidéplantorna att torka ut i det nya planteringsmaterialet innan de hinner bilda nya rötter. Nästa nya tillväxt kommer att vara mycket mindre och plantan kan till och med dö helt.

10. Genom att ta hjälp av otäcka rumskamrater.

Många orkidéer erbjuder, trots sina ibland mycket hårda blad och bulber, ett välkommet hem för andra rumskamrater. Sköldlöss och ullöss kan endast bekämpas med kraftfulla åtgärder. Gnidning med isopropanol kan minska angrepp och kan även användas i bebodda rum. Tyvärr gömmer sig skadedjuren på blad, under högblad, på rötterna och i växtmaterialet och det kan bli en rejäl kamp om man inte använder sig av kemisk behandling.

Dessa varelser försvagar inte bara växterna, utan kan också överföra sjukdomar. En växt kommer inte att återgå till sin tidigare styrka och kommer att dö på lång sikt om denna parasitpopulation inte elimineras.

11. Genom att inte låta dem vila.

Olika underrättelsetjänster använder sömnbrist som en tortyrmetod för att slita ner fångar (källa: Hollywood). Nu kommer olika orkidéer från områden med långvarig torka. Om du inte tillåter dem denna viloperiod kommer de inte att blomma eller så kommer de att bilda nya skott i tider av brist på ljus som förblir mindre än på försommaren när det är mycket ljus.

12. Genom att bli få storhetsvansinne.

Har du ett litet växthus är det en bra idé att inte köpa några nya plantor när du väl har 500 orkidéer. För varje ny planta som kommer har du mindre tid för de andra och orkidéer kommer att dö eftersom du inte längre kan ge dem det optimala utrymmet eller den optimala skötseln.